YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (toinen jaosto)

8 päivänä syyskuuta 2005 *

Asiassa C-129/04,

jossa on kyse EY 234 artiklaan perustuvasta ennakkoratkaisupyynnöstä, jonka Conseil d'État (Belgia) on esittänyt 25.2.2004 tekemällään päätöksellä, joka on saapunut yhteisöjen tuomioistuimeen 9.3.2004, saadakseen ennakkoratkaisun asiassa

Espace Trianon SA ja

Société wallonne de location-financement SA (Sofibail)

vastaan

Office communautaire et régional de la formation professionnelle et de l'emploi (FOREM),

* Oikeudenkäyntikieli: ranska.

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN (toinen jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja C. W. A. Timmermans sekä tuomarit C. Gulmann (esittelevä tuomari), R. Schintgen, G. Arestis ja J. Klučka,

julkisasiamies: C. Stix-Hackl,
kirjaaja: hallintovirkamies K. Sztranc,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä ja 16.12.2004 pidetyssä istunnossa esitetyn,

ottaen huomioon huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

— Espace Trianon SA ja Société wallonne de location-financement SA (Sofibail), edustajinaan avocat P. Coenraets ja avocat C. Lépinois,

— Office communautaire et régional de la formation professionnelle et de l'emploi (FOREM), edustajinaan avocat M. Uyttendaele, avocat M. Mareschal ja avocat D. Gerard,

— Itävallan hallitus, asiamiehenään M. Fruhmann,

— Euroopan yhteisöjen komissio, asiamiehinään K. Wiedner ja B. Stromsky,

kuultuaan julkisasiamiehen 15.3.2005 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,

on antanut seuraavan

tuomion

1 Nyt käsiteltävä ennakkoratkaisupyyntö koskee julkisia tavaranhankintoja ja rakennusurakoita koskeviin sopimuksiin liittyvien muutoksenhakumenettelyjen soveltamista koskevien lakien, asetusten ja hallinnollisten määräysten yhteensovittamisesta 21 päivänä joulukuuta 1989 annetun neuvoston direktiivin 89/665/ETY (EYVL L 395, s. 33) 1 artiklan tulkintaa, sellaisena kuin tämä direktiivi on muutettuna julkisia palveluhankintoja koskevien sopimusten tekomenettelyjen yhteensovittamisesta 18 päivänä kesäkuuta 1992 annetulla neuvoston direktiivillä 92/50/ETY (EYVL L 209, s. 1; jäljempänä direktiivi 89/665).

2 Ennakkoratkaisupyyntö on esitetty riita-asiassa, jossa Espace Trianon — Sofibail -nimisen tilapäisen yhteenliittymän jäsenten Espace Trianon SA:n (jäljempänä Espace Trianon) ja Société wallonne de location-financement SA:n (jäljempänä Sofibail) vastapuolena on Office communautaire et régional de la formation professionnelle et de l'emploi (jäljempänä FOREM) ja joka koskee julkisiin hankintoihin liittyvää sopimuksentekomenettelyä.

Asiaa koskevat oikeussäännöt

Yhteisön oikeus

3 Direktiivin 89/665 1 artiklassa säädetään seuraavaa:

— —

"1. Jäsenvaltioiden on toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että direktiivien 71/305/ETY, 77/62/ETY ja 92/50/ETY — — soveltamisalaan kuuluviin sopimusten tekomenettelyihin liittyviin hankintaviranomaisten päätöksiin voidaan hakea muutosta tehokkaasti ja erityisesti niin nopeasti kuin mahdollista seuraavien artikloiden ja erityisesti 2 artiklan 7 kohdan mukaisesti, kun edellä tarkoitetut päätökset ovat vastoin julkisia hankintoja koskevaa yhteisön oikeutta tai sen saattamiseksi osaksi kansallista lainsäädäntöä annettuja kansallisia sääntöjä.

3. Jäsenvaltioiden on varmistettava, että käytettävissä on muutoksenhakumenettelyt, joiden yksityiskohdista kukin jäsenvaltio voi itse päättää ja jotka ovat ainakin niiden käytettävissä, jotka joko ovat olleet tai ovat tavoittelemassa jotain julkisia tavaranhankintoja tai rakennusurakoita koskevaa sopimusta ja joiden etua väitetty virheellinen menettely on loukannut tai saattaa loukata. — —"

4 Direktiivin 89/665 2 artiklan 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

"Jäsenvaltioiden on varmistettava, että 1 artiklassa säädettyihin muutoksenhakumenettelyihin liittyviin toimenpiteisiin sisältyy valtuudet:

— —

b) joko poistaa lainvastaisesti tehdyt päätökset tai varmistaa niiden poistaminen, mukaan lukien tarjouspyynnössä, sopimusasiakirjoissa tai muussa sopimuksentekomenettelyyn liittyvässä asiakirjassa olevien syrjintää aiheuttavien teknisten, taloudellisten tai rahoitusta koskevien eritelmien poistaminen;

— —"

5 Julkisia rakennusurakoita koskevien sopimusten tekomenettelyjen yhteensovittamisesta 14 päivänä kesäkuuta 1993 annetun neuvoston direktiivin 93/37/ETY (EYVL L 199, s. 54) 21 artiklassa säädetään seuraavaa:

"Urakoitsijat voivat tehdä tarjouksia ryhmittyminä. Ryhmittymiltä ei saa tarjouksen tekemistä varten edellyttää tiettyä oikeudellista muotoa, mutta sopimuspuoleksi valitulta ryhmittymältä voidaan kuitenkin edellyttää sitä sopimuksenteon jälkeen."

Kansallinen lainsäädäntö

6 Conseil d'État'sta 12.1.1973 annetun kootun säännöstön (Moniteur belge 21.3.1973, s. 3461) 14 §:n 1 momentin mukaan Conseil d'État on toimivaltainen tutkimaan julkisista hankinnoista tehdyistä päätöksistä nostettavat kumoamiskanteet.

7 Saman kootun säännöstön 19 §:n ensimmäisessä momentissa, jossa säädetään muun muassa asiavaltuudesta kumoamisvaateiden yhteydessä, säädetään seuraavaa:

"Jokainen, joka osoittaa, että hänen oikeuksiaan on loukattu tai että asia koskee häntä, voi hakea kirjallisesti muutosta hallintoasioista vastaavalta osastolta kuninkaan vahvistamien muotomääräysten ja määräaikojen mukaisesti."

8 Yhtiölain (code des sociétés) 522 §:n 2 momentissa säädetään osakeyhtiöiden osalta oikeudenkäyntiin ryhtymisestä tehtävästä päätöksestä seuraavaa:

"Hallitus edustaa yhtiötä kolmansiin nähden ja tuomioistuimessa sekä kantajana että vastaajana. Yhtiöjärjestyksessä voidaan antaa yhdelle tai useammalle hallituksen jäsenelle valtuudet edustaa yhtiötä joko yksin tai yhdessä. Tähän lausekkeeseen voidaan vedota kolmansiin nähden — — "

9 Kyseisessä laissa säädetään tilapäisten yhteenliittymien ("sociétés momentanées", joita aikaisemmin kutsuttiin nimellä "associations momentanées") asemasta. Kyseisen lain 47 §:ssä säädetään, että tilapäinen yhteenliittymä on "yhteenliittymä, joka ei ole oikeushenkilö ja jonka tehtävänä on hoitaa ilman toiminimeä tietty liiketoimi tai tiettyjä liiketoimia".

Pääasian taustalla olevat riidat sekä ennakkoratkaisukysymykset

10 FOREM julkaisi 30.9.1997 *Euroopan yhteisöjen virallisessa lehdessä* hankintaviranomaisena tarjouskilpailua koskevan ilmoituksen, jonka kohteena oli sen Liègen piirin hallinnollisten yksiköiden käyttöön tarkoitetun "noin 6 500 neliömetrin suuruisen rakennuksen suunnittelu, toteuttaminen ja rahoitus".

11 Tarjoukset avattiin 20.2.1998. Tarjouksia oli jätetty viisi, ja niistä yhden oli tehnyt tilapäinen yhteenliittymä Espace Trianon — Sofibail.

12 FOREMin hallintokomitea päätti 22.12.1998 tehdä sopimuksen toisen tilapäisen yhteenliittymän eli CIDP-BPC:n kanssa. Kyseinen hallintokomitea vahvisti 22.12.1998 tekemänsä päätöksen 8.1.1999. Tarjouskilpailun ratkaisemista koskevasta päätöksestä ilmoitettiin Espace Trianonille ja Sofibailille.

13 Viimeksi mainitut kaksi yhtiötä vaativat 19.2.1999 ja 8.3.1999 nostamissaan kanteissa FOREMin hallintokomitean 22.12.1998 ja 8.1.1999 tekemien päätösten kumoamista.

14 Conseil d'État huomauttaa välipäätöksessään, että Espace Trianonin nimissä tehdyt päätökset oikeudenkäyntiin ryhtymisestä ovat tehneet kaksi sen hallituksen jäsentä eikä hallitus niin kuin sen säännöissä määrätään. Ne ovat siten lainvastaisia. Se toteaa, että Sofibailin päätökset oikeudenkäyntiin ryhtymisestä on sitä vastoin tehty asianmukaisella tavalla.

15 Koska kyseisten yhtiöiden tarjous oli tehty tilapäisen yhteenliittymän Espace Trianon — Sofibailin nimissä ja päätöksiä oikeudenkäyntiin ryhtymisestä ei ole Espace Trianonin osalta tehty asianmukaisesti, Conseil d'État on lykännyt asian käsittelyä ja esittänyt yhteisöjen tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset selvittääkseen sen, onko Sofibailin kanteet tutkittava, kun se on ainoa, joka on riitauttanut FOREMin hallintokomitean 22.12.1998 ja 8.1.1999 tekemät päätökset:

"1) Onko direktiivin 89/665/ETY 1 artiklaa tulkittava siten, että sen kanssa ei ole yhteensopiva 12.1.1973 annetun Lois coordonnées sur le Conseil d'État'n (korkeimmasta hallintotuomioistuimesta annettu laki) 19 §:n 1 momentin kaltainen kansallinen lainsäädäntö, jota tulkitaan siten, että siinä asetetaan sellaisen tilapäisen yhteenliittymän jäsenille, joka ei ole oikeushenkilö ja joka on sellaisenaan osallistunut julkista hankintaa koskevaan tarjouspyyntömenettelyyn mutta jonka kanssa ei tehty sopimusta, velvollisuus nostaa yhdessä, joko yhteenliittymän jäsenten asemassa tai omissa nimissään, kyseisen sopimuksen tekemistä koskevaa päätöstä koskeva kanne?

2) Onko tähän kysymykseen vastattava eri tavalla tapauksessa, jossa tilapäisen yhteenliittymän jäsenet toimivat yhdessä, mutta jossa yhden sen jäsenen kanne jätetään tutkimatta?

3) Onko direktiivin 89/665/ETY 1 artiklaa tulkittava siten, että sen kanssa ei ole yhteensopiva 12.1.1973 annetun Lois coordonnées sur le Conseil d'État'n 19 §:n 1 momentin kaltainen kansallinen lainsäädäntö, jota tulkitaan siten, että siinä kielletään tällaisen tilapäisen yhteenliittymän jäsentä nostamasta erikseen, joko yhteenliittymän jäsenen asemassa tai omissa nimissään, kannetta sopimuksen tekemistä koskevasta päätöksestä?"

Ennakkoratkaisukysymykset

16 Ensimmäisellä ja kolmannella kysymyksellä, jotka on tutkittava yhdessä, pyritään selvittämään, onko kansallinen oikeussääntö, jonka mukaan sellaisen tilapäisen yhteenliittymän jäsenet, joka ei ole oikeushenkilö ja joka on sellaisenaan osallistunut julkista hankintaa koskevaan tarjouspyyntömenettelyyn mutta jonka kanssa ei tehty sopimusta, voivat ainoastaan kaikki yhdessä nostaa kanteen sopimuksen tekemistä koskevasta päätöksestä, ristiriidassa direktiivin 89/665 1 artiklan kanssa. Kansallinen tuomioistuin tiedustelee toisella kysymyksellään lähinnä sitä, onko ensimmäiseen ja kolmanteen kysymykseen vastattava eri tavalla tapauksessa, jossa tilapäisen yhteenliittymän jäsenet toimivat yhdessä, mutta jossa yhden sen jäsenen kanne jätetään tutkimatta.

17 On muistettava, että direktiivin 89/665 1 artiklan 1 kohdan mukaan hankintaviranomaisten päätöksiin on voitava hakea muutosta tehokkaasti ja että kyseisen artiklan 3 kohdan mukaan muutoksenhakumenettelyjen on oltava ainakin kaikkien niiden käytettävissä, jotka ovat tavoittelemassa jotain julkisia hankintoja koskevaa sopimusta.

18 Espace Trianon, Sofibail ja Euroopan yhteisöjen komissio väittävät, että kansallinen menettelysääntö, jossa edellytetään, että tilapäisen yhteenliittymän jäsenet ryhtyvät oikeudenkäyntiin yhdessä, ja jonka perusteella niiden on siten oltava yksimielisiä siitä, että ne nostavat kanteen julkisista hankinnoista tehdystä päätöksestä, ei ole pääasiaan liittyvien kaltaisissa olosuhteissa direktiivin 89/665 1 artiklan 3 kohdassa tarkoitettujen muutoksenhakumenettelyjen käytettävyyttä koskevan vaatimuksen mukainen. Niiden mielestä tehokas oikeussuoja edellyttää, että tällaisen yhteenliittymän jäsenillä on erillinen kanneoikeus.

19 Tässä yhteydessä on todettava, että koska kyseisessä 1 artiklan 3 kohdassa viitataan kaikkiin henkilöihin, jotka ovat tavoittelemassa jotain julkisia hankintoja koskevaa sopimusta, sillä tarkoitetaan pääasian kohteena olevan kaltaisessa tilanteessa henkilöä, joka on jättämällä tarjouksen kyseisen sopimuksen saamiseksi osoittanut tavoittelevansa sitä.

20 Tässä tilanteessa tarjouksen on jättänyt tilapäinen yhteenliittymä sellaisenaan eivätkä sen jäsenet erikseen. Lisäksi kaikkien tämän yhteenliittymän jäsenten olisi pitänyt allekirjoittaa sopimus ja suorittaa työt, mikäli kyseinen sopimus olisi tehty sen kanssa.

21 Toisin kuin muissa yhteisöjen tuomioistuimen käsiteltävänä olleissa tilanteissa (ks. mm. asia C-230/02, Grossmann Air Service, tuomio 12.2.2004, Kok. 2004, s. I-1829, 28 kohta ja asia C-26/03, Stadt Halle ja RPL Lochau, tuomio 11.1.2005, Kok. 2005, s. I-1, 41 kohta), mikään ei pääasiassa estä sitä, että tilapäisen yhteenliittymän jäsenet nostavat kaikki yhdessä, joko jäsenten asemassa tai omissa nimissään kumoamiskanteen 22.12.1998 ja 8.1.1999 tehdyistä päätöksistä.

22 Näin ollen kansallinen oikeussääntö, jossa edellytetään, että kaikki tarjouksen tehneen tilapäisen yhteenliittymän jäsenet nostavat kumoamiskanteen hankintaviranomaisen julkisista hankinnoista tekemästä päätöksestä, ei rajoita tällaisten muutoksenhakukeinojen käytettävyyttä direktiivin 89/665 1 artiklan 3 kohdan vastaisella tavalla.

23 Tämä pätee erityisesti sen vuoksi, että kuten asiakirja-aineistosta ilmenee, tällaisen yhteenliittymän jäsenet voivat Belgian lainsäädännön nojalla milloin hyvänsä ennen kanteen nostamista ratkaista yhteenliittymän asiavaltuutta koskevan kysymyksen keskinäisellä sopimuksellaan ilman muita muodollisuuksia.

24 Ei voida myöskään hyväksyä komission väitettä, jonka mukaan pääasian kohteena olevan kaltainen sääntö, joka sen mielestä merkitsee sitä, että yritysten yhteenliittymien edellytetään omaksuvan tietty oikeudellinen muoto tarjouksen jättämistä varten, olisi direktiivin 93/37 21 artiklan vastainen. Pääasian oikeudenkäynnin kohteena olevassa kansallisessa säännössä edellytetään ainoastaan, että tilapäinen yhteenliittymä järjestää oikeudenkäyntiin ryhtymistä varten edustamista koskevat asiat siihen oikeudelliseen muotoon sovellettavien sääntöjen mukaisesti, jonka sen jäsenet ovat itse hyväksyneet tarjouksen jättämistä varten.

25 Lisäksi on todettava, että nyt käsiteltävän asian kohteena olevaa menettelysääntöä sovelletaan samalla tavoin kaikkiin kanteisiin, joita tilapäisten yhteenliittymien jäsenet nostavat toimintansa yhteydessä toteuttamiensa toimenpiteiden osalta, eikä ole tarpeen selvittää, perustuvatko vaatimukset yhteisön oikeuden vai kansallisen lainsäädännön rikkomiseen tai liittyvätkö ne julkisiin rakennusurakoihin vai muihin julkisiin hankintoihin.

26 Edellä esitetyn perusteella ei voida myöskään katsoa, että pääasian kohteena olevan kaltaisella säännöllä ei täytettäisi direktiivin 89/665 1 artiklan 1 kohdassa säädettyä tehokasta muutoksenhakua koskevaa vaatimusta. Kyseinen periaate ei edellytä sitä, että kanne otetaan tutkittavaksi, mikäli kanteen nostavan henkilön osalta omaksutusta oikeudellisesta muodosta johtuvia edustamista oikeudenkäynnissä koskevia säännöksiä ei ole noudatettu.

27 Toisen kysymyksen osalta mikään ei viittaa siihen, että pitäisi käsitellä toisin niitä tilanteita, joissa ainoastaan tietyt tilapäisen yhteenliittymän jäsenet ovat alun alkaenkin nostaneet kanteen tai joissa kaikki jäsenet ovat aluksi nostaneet kanteen mutta jonkin niistä nostama kanne on sittemmin jätetty tutkimatta.

28 Molemmissa tapauksissa kanne on jätettävä tutkimatta sellaisten kansallisten sääntöjen perusteella, joissa kantajilta edellytetään ainoastaan sitä, että ne noudattavat edellytyksiä, jotka liittyvät edustamiseen oikeudenkäynnissä sen oikeudellisen muodon mukaisesti, jonka jäsenet ovat itse valinneet. Tällaisia vaatimuksia noudatetaan yleisesti, eikä niillä rajoiteta direktiivin 89/665 vastaisella tavalla muutoksenhakukeinojen tehokkuutta eikä tarjoajien mahdollisuutta käyttää niitä. Lisäksi sitä, että tilapäisen yhteenliittymän yhden jäsenen kanne jätetään tutkimatta, voidaan perustella seikoilla, jotka osoittavat, että kyseisen jäsenen tahtoa ryhtyä oikeudenkäyntiin ei ole pätevästi osoitettu.

29 Esitettyihin kysymyksiin on edellä esitetyn perusteella vastattava seuraavasti:

— direktiivin 89/665 1 artiklaa on tulkittava siten, että se, että kansallisen lainsäädännön mukaan sellaisen tilapäisen yhteenliittymän jäsenet, joka ei ole oikeushenkilö ja joka on sellaisenaan osallistunut julkista hankintaa koskevien sopimusten tekomenettelyyn mutta jonka kanssa ei tehty sopimusta, voivat ainoastaan yhdessä nostaa kanteen sopimuksen tekemistä koskevasta päätöksestä, mutta ei sen yksittäinen jäsen yksin, ei ole ristiriidassa kyseisen säännöksen kanssa

— sama pätee silloin, kun tilapäisen yhteenliittymän jäsenet toimivat yhdessä mutta yhden sen jäsenen kanne jätetään tutkimatta.

Oikeudenkäyntikulut

30 Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely yhteisöjen tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta. Oikeudenkäyntikuluja, jotka ovat aiheutuneet muille kuin näille asianosaisille huomautusten esittämisestä yhteisöjen tuomioistuimelle, ei voida määrätä korvattaviksi.

Näillä perusteilla yhteisöjen tuomioistuin (toinen jaosto) on ratkaissut asian seuraavasti:

Julkisia tavaranhankintoja ja rakennusurakoita koskeviin sopimuksiin liittyvien muutoksenhakumenettelyjen soveltamista koskevien lakien, asetusten ja hallinnollisten määräysten yhteensovittamisesta 21 päivänä joulukuuta 1989 annetun neuvoston direktiivin 89/665/ETY, sellaisena kuin tämä direktiivi on muutettuna julkisia palveluhankintoja koskevien sopimusten tekomenettelyjen yhteensovittamisesta 18 päivänä kesäkuuta 1992 annetulla neuvoston direktiivillä 92/50/ETY, 1 artiklaa on tulkittava siten, että se, että kansallisen lainsäädännön mukaan sellaisen tilapäisen yhteenliittymän jäsenet, joka ei ole oikeushenkilö ja joka on sellaisenaan osallistunut julkista hankintaa koskevien sopimusten tekomenettelyyn mutta jonka kanssa ei tehty sopimusta, voivat ainoastaan yhdessä nostaa kanteen sopimuksen tekemistä koskevasta päätöksestä, mutta ei sen yksittäinen jäsen yksin, ei ole ristiriidassa kyseisen säännöksen kanssa.

Sama pätee silloin, kun tilapäisen yhteenliittymän jäsenet toimivat yhdessä mutta yhden sen jäsenen kanne jätetään tutkimatta.

Allekirjoitukset